

Visszaemlékezések Túróczy Zoltánra

Martti Voipio (1916-2001) finn lelkész az 1990-es évek elején készítette el “*Älkää tehkö pahalle vastarintaa*” / *Piispa Zoltán Túróczy ja Unkarin luterilainen kirkko* [Ne álljatok ellen a gonosznak / Túróczy Zoltán püspök és a magyar evangélikus egyház] című kéziratát, amely tudomásunk szerint nyomtatásban nem jelent meg. Az alábbi válogatást a kézirat 1992. március-áprilisi dátumozású 347 oldalas változatából készítette és fordította *Peregi Dóra* 2001 tavaszán, a később “*Isten embere / Túróczy Zoltán evangélikus püspök (1893-1971)*” címmel megjelent kétkötetes kiadvány előkészítő munkái során. Az összeállításban tájékoztatásul megadtuk minden olyan fejezet címét, amelyből részletet olvashatunk, és dőlt betűvel szerepelnek a magyarázó kiegészítések: a szerző által készített interjúk eredetileg lábjegyzetben megadott azonosítása, illetve a lefordított szövegrészek oldalszámai a hivatkozott kéziratban.

2.3 Tanulmányok és lelki fejlődés

Pröhle-interjú 1990.3.6.

Pröhle Károly professzor mesélte: Túróczy említette, Pozsonyban megismerkedett néhány jezsuitával, akiktől sokat tanult. Talán az ő közvetítésükkel sajátított el valamit Loyolai Ignác prédikációinak szemléletességéből. Mikor Túróczy prédikált, a hallgató szinte látta, miről szól a textus. Pröhle hozzátette, hogy a dolgot úgy is érthette, hogy épp a jezsuitáktól tanulta Túróczy a keresztyén diplomáciát, a készséget arra, hogy Krisztusért személyes megaláztatást szenvedjen.

Voipio 13.

3.2 Szeretetház

Túróczy idején Győrött több tucat diakonissza végzett, az intézményt Győrben, és annak leánygyülekezetében, Börcsön is bővítették. A Fébé mellett másik központtá alakult, bár nem volt kórháza, gyermek- és öregotthona viszont igen. Kunos (Jenő) elmondása szerint a nővérek a Csillag Szanatóriumban részesültek ápolónői képzésben. Túróczy többek között körlevelek útján tartotta a kapcsolatot a különböző gyülekezetekbe kiküldött nővérekkel. A budapesti Fébé-intézettel tartott kapcsolat is Túróczyn keresztül bonyolódott.

3.3 A gyülekezet pásztorá

Kunos Jenő az Egyesült Államokból 1990. november 29-én írt levelében a gyülekezet pásztoraként ábrázolja Túróczyt. Kunos elolvasta az életrajzi anyag vázlatának szövegeit, néhány dolgot ki is javított bennük. Levelében leírja, hogy a szövegek olvasása közben mennyi minden jutott eszébe Zolti bácsival kapcsolatban. 1932 vízkeresztjén olyan lelkesítő missziói témájú prédikációt tartott, hogy Kunos egyik ismerőse azt mondta: “Ha fiatalabb lennék, azonnal missziói iskolába mennék.” Finnül írott levelében Kunos elmondja:

“Tudod, milyen szerény volt Zolti bácsi. Minden lelkésznek, de különösen Kapi püspöknek megadta a lehetőséget arra, hogy dicsőséget szerezzenek. Ha valaki telefonon érdeklődött, ki prédikál a következő vasárnap, abban a válaszban bízva, hogy Túróczy lesz, azt kellett válaszolni: még nem tudjuk. De ha Kapi volt soron, akkor azt mondták: Kapi püspök úr prédikál.

Lia és én Zolti bácsit kértük fel az esketésre. Ő azonban megtagadta, mondván: Kapi püspököt kell megkérnetek.

Kaarlo Rinne mesélte, hogy mikor 1936-ban Győrben prédikált, ketten voltak a szószéken. Amikor azonban a karzatról valaki fényképezett, Túróczy olyan gyorsan húzódott Rinne háta mögé, hogy az a képen csak egyedül látszik. Hallanod kellett volna, milyen lelkesen beszélt Rinne Túróczy szerénységéről.”

Kunos leírja, hogyan lehetett a győri gyülekezetben több mint heti 20 alkalmat tartani (az anya- és leánygyülekezetekben, a kórházban, börtönben, az egyházi iskolákban, otthonokban.) Ez úgy volt lehetséges, hogy Túróczy “magával ragadta” az új hittantanárokat, sőt a szünidejüket töltő teológusoknak is munkát adott.

Túróczy szerkesztette a Lelkipásztort és a Harangszót is. Kunos az irodában volt, mikor megérkezett az akkori ceglédi lelkész frissen megjelent prédikációs könyve. A szerző kérte Túróczyt, hogy írjon a könyvről recenziót a Lelkipásztorba. Fél óra alatt készen volt. Túróczy egy pillanat alatt képes volt egy oldalt elolvasni és kiszűrni a lényegét. A recenzió tényszerű volt.

A Biblia-, és más egyházi könyvterjesztés Túróczy szívügye volt. "Nem üzlet ez, hanem szolgálat", mondta, és a fiatalokat bízta meg, hogy a kiadványokat a templomba érkezőknek árusítsák. Az eladások száma évről évre nőtt. Kunos írja:

"Ezt is első kézből tudom, mert az év utolsó hetében segítettem neki a zárszámadásnál. Pontos elszámolás készült. Egyszer azt mondta: Sok papot felfüggesztenék hanyag pénzkezelésük miatt. Akkor még nem is volt püspök. Mindenről fillérre pontosan elszámolt, és ezt várta másoktól is."

Az újságok és könyvek példányszámának növekedésével a Harangszónak saját nyomdát kerestek, a Baross Nyomdát. A nyomda igazgatója az evangélikus gyülekezet tagja volt. Nyomdáját fokozatosan fejlesztette, míg a kommunisták el nem vették tőle. Túróczy átadta a Harangszó és a Lelkipásztor szerkesztési munkálatait, mely teljes állássá vált. A feladatra Veöreös Imrét választották. A nyomda hívő vezetője sok évig a győri gyülekezet felügyelője volt.

Kunos szerint Megyer Lajosnak igaza volt, mikor azt mondta, hogy Túróczy nem kímélte magát. Néha hajnalban ért haza az éjszakai vonattal, de reggel 8-kor már az irodában volt. Szerencséjére egy negyed órára is el tudott szundítani ebéd után. Rendkívül egyszerűen és takarékosan élt, hogy minél többet tudjon adni másoknak.

Kunos dicséri Túróczy rendkívüli szervező- és vezetői képességét:

"In America I could out-fox the foxiest pastors." Amit Túróczy Pozsonyban tanulhatott a jezsuitáktól, fel tudta használni a győri katolikus püspökkel folytatott küzdelemben.

A Kunos Jenővel 1990. szeptemberében Budapesten készített interjú érthetővé teszi a reverzális egyezségeket és Túróczy hozzáállását. A törvény szerint vegyes házasságokban lehetőség volt a megegyezésre, melyik szülő vallását követik majd a gyermekek. Megegyezés híján a fiúk apjuk, a lányok anyjuk vallását követték. Kunos emlékszik Túróczy 1933 vagy 1934 szilveszterén elhangzott prédikációjára Róm 15,14 alapján "... a mi tanulságunkra írtak meg." Igazából egy éves beszámoló volt, melyet Zolti bácsi élővé tett. Abban az időben a római katolikusok és evangélikusok közötti problémák égetőek voltak: először fordult elő, hogy több reverzális született az evangélikusok javára. Túróczy érte ezt el azzal, hogy egy nyugdíjas gyülekezeti tag rendszeresen megnézte a városházán az esküvői előjegyzéseket. Ha evangélikus készült házasságot kötni katolikkal, Túróczy vagy Szabó rögtön felkereste az illetőt. Ha férfi volt, arra figyelmeztették, hogy ő lesz a család feje, akinek vallása után a gyermekeket keresztelni kell. Ha pedig nő volt, azt hangsúlyozták, hogy családanya lesz, aki a gyermekeket nevelni fogja.

Más alkalommal, mikor katolikusok tértek át az evangélikus hitre - ez gyakran előfordult az evangélizáció eredményeként - Túróczy az irodában gondolkozott, elküldje-e a statisztikát újévi üdvözlésként a katolikus püspöknek vagy plébánosnak. A katolikus püspök nem szerette Túróczyt, mivel annak munkája eredményesebb volt, mint az övé. Az evangélikusok sorban jelentkeztek a teológiára, köztük Halukka, aki korábban katolikus volt, és a nevét Csabára magyarosította. A katolikusok nem értették, mi történt, hogy megindult tőlük az eláramlás.

Voipio 23-25.

4.1 Havi falain

Túróczy Paavo Viljanennek írt levelében beszámol róla, hogy a finnugor kultúrkongresszusok fordították figyelmét a finn nép felé. Túróczy neve nem szerepel az 1928-ban Budapesten rendezett III. kongresszus nyomtatott anyagaiban. Az 1931. június 16-18-án Helsinkiben rendezett IV. kongresszuson azonban már aktív szerepet vállalt. Részt vett a vallási szekció tárgyalásain a magyar delegáció képviselőjeként, és azt a feladatot kapta, hogy Hugo Rahamägi észt püspökkel együtt készítsenek egy javaslatot a szervezőbizottságnak, hogy a diaszpóra munka szerepeljen a következő kongresszus programjában. A kongresszus után kezdődött első ismerkedése Finnországgal és a finn egyházzal.

Túróczy három körülményt említ, ami Finnországhoz vonzza őt:

1. Magyaroként meg akarta ismerni a rokon finneket

2. A diaszpóra nehézségeivel küzdő evangélikus lelkészként meg akart ismerkedni a világ legevangelikusabb országával.

3. Az angolszász és német lelkiség ismerőjeként meg akarta ismerni a finnugor talajon növekvő ébredési mozgalmakat.

Túróczy azt is említette, hogy a finn-magyar teológuscseré is felébresztette Finnország iránti vágyát. Személyesen is megismerkedett a Magyarországon tanult finn lelkészekkel. Első finnországi útját megelőzően Magyarországon csak Toivo Laitinen járt ösztöndíjjal, Finnországban pedig csak Dedinszky Gyula.

A kultúrkongresszus részeként a János templomban rendezett esti áhítaton Túróczy Toivo Laitinen tolmácsolásával beszélt. Elmondta, mennyire megmaradt emlékezetében a nyitó istentiszteleten három nyelven mondott Miatyánk, majd feltette a kérdést: “Folytatódik ez az imádság? Vannak köztünk olyanok, akik készek szünet nélkül imádkozni, az ünnepek elteltével is? Vannak köztünk olyanok, akik siratják saját bűneiket, és népeik bűnét?”

A finnugor kultúrkongresszusok Matti Pesonen oktatási tanácsos tevékenységének köszönhetik létüket, kezdve az 1921-ben rendezett első finn-észt népiskolai tanácskozástól, melynek a későbbi kultúrkongresszusok voltak a folytatói. Így nem kell csodálkozni azon, hogy Túróczy részt vett a Viipuriban rendezett ébredési ünnepen az előző évben Finnországban tanult Zászkaliczky Pállal, és a következő év ösztöndíjasával, Sztehlo Gáborral együtt. Az ébredési ünnep előtt részt vettek a Keresztyén Egyetemi Diákszövetség egyetemista- és gimnazista gyűlésén Sortavalában. Martti Simojoki, a szövetség akkori főtitkára és Pirkko Voipio emlékeznek a közös útra Sortavalából a viipuri ébredési ünnepre.

1937. július 7-én két magyar, Túróczy és Zászkaliczky álltak a 8000 fős felébredt ünnepi közösség előtt Viipuriban, Havi szabadtéri színpadán. Túróczy a magyar felébredtek üdvözlését adta át, Zászkaliczky tolmácsolta.

Túróczy azzal a megállapítással kezdte, hogy a hallgatók nem értik beszédét. Ez a bűn következménye. A bűn mindig elválasztja egymástól az embereket. A bűn miatt nem érthetik meg egymást. Egykor őseink együtt éltek, egy nyelvet beszéltek, de most a finnek és magyarok nem értik egymás szavát. Pedig nemcsak vér szerint, hanem lélekben is rokonok, ami mindig erősebb a vérrokonságnál. Az előadó így folytatta:

“Egyazon Atya gyermekei vagyunk, Krisztus megváltottai, ugyanazon Szentlélek tüze lobog bennünk. Nézzétek, a bűn még Isten gyermekeit is elválaszthatja.

De itteni jelenlétünk nemcsak az ember bűnére emlékeztet bennünket, hanem Isten kegyelmére is. Amit az emberi bűn lerombol, azt Isten kegyelme helyrehozza... Ezért most ti is megértetek bennünket. Az emberek és népek közötti egyetlen biztos kapocs Krisztus szeretete. A gazdasági és kulturális kapcsolatok rögtön csorbulnak, ha az érdekek ellentétbe kerülnek. Kizárólag a lelki kötelékek bírják a nehéz próbatételeket.”

Túróczy 2Pét 3,8-9 alapján hirdette a magyar ébredési mozgalom üdvözlését. Az Úr előtt egy nap annyi, mint ezer esztendő. Isten órája lassan jár, mivel türelmes az emberrel. Sok mindent kell eltűrnie a finn és a magyar nép életében is. Csak az Úr nagy kegyelmének köszönhető, hogy nem jött még el a vég.

Isten órája lassan jár, mert még vár. A menyasszony nem várja úgy vőlegényét, a házastárs házastársát, az őt a reggelt, mint ahogy Isten várja az embert. Az üdvözlés vége így hangzott:

“Merünk-e továbbra is fájdalmat okozni annak az Istennek, aki ennyire szeret bennünket? Merjük-e tovább várakoztatni Istent?”

Mikor tegnap a lelátókról hallgattam a beszédeket, minden szót kétszer hallottam. A falak visszhangozták Isten igéjét. Amikor a kövek megszólalnak, hallgathat-e az ember? Amikor a kövek is megindulnak, maradhat-e az emberi szív kőkemény? Mit válaszolsz Isten üzenetére?”

Az üdvözlés végén a téren felhangzott a Sion énekeiből a 90. ének 4. verse. A beszéd maradandó hatást gyakorolt a hallgatóságra. Viipuri falainak visszhangja megerősítette, mivel az előadó a rá jellemző szemléletességgel utalt a kövek beszédére. Matti Pesonen még halála előtt is emlékezett a beszédre. Az ott jelen levő Jussi Kuoppala, Pentti Taipale és más személyek is emlékeztek rá. Kunos Jenő 1990. március 19-én kelt levelében említette, hogy amikor 1937-ben Viipuriban járt, sokan emlegették neki Túróczy ezen beszédét.

Másrészt Túróczyra is mély benyomást tett az ünnep. Hazatérvén az általa szerkesztett Harangszóban egy írást jelentetett meg Imádkoznak értem! címmel. A cikkhez két kép is tartozott. Mindkettő az imádkozáshoz letérdelt ünneplő gyülekezetet ábrázolja, az egyik a lányokat, a másik a férfiakat.

Túróczy a cikkben azt írja többek között, hogy el kell fogadnia azt a tényt, hogy imádkoznak érte. Ez boldoggá teszi őt. Jézus szavai szerint csak azt szeretjük igazán, akiért tudunk imádkozni. Ha senki sem imádkozna értünk, Jézus megteszi. Az, hogy imádkoznak értem, azt jelenti, hogy mások biztosítják nekem Isten erejét. Túróczy felteszi a kérdést: van-e jogunk nem megtenni azt, amit mások Istentől kérnek a számunkra. Amikor 8000 finn imádkozik Magyarország megtéréséért, az a magyarokat bűnbánatra és megtérésre kötelezi.

Voipio 32-35.

4.3 „A finnek egyházi élete”

Túróczy első útján alkotott Finnország-képe sokoldalú, de túlságosan eszményített. Ő is úgy járt, ahogy Arvi Järventaus szerint a finnek járnak Magyarországon: a két első hét lelkileg részegítő. Csak később veszik észre a szemek - ha egyáltalán észreveszik - a visszásságokat.

Túróczy nem volt egyedül. Különösen Kodolányi János leírásai, melyek ugyanabból az évtizedből származnak, legalább ilyen romantikusak. Ugyanez mondható el a többi rokon népet bemutató írásról is a korban, akár Magyarországon, akár Finnországban jelentek meg.

Voipio 40-41.

4.4 Felnőttként tanulmányúton

Kunos-interjú 1990.3.19.

Kunos a tanulmányút egyik okaként azt jelöli meg, hogy Weltler H. esperes elmondása szerint id. Pröhle Károly professzor azzal vádolta Túróczyt egy soproni prédikációja alapján, hogy metodista. Ugyanezzel a váddal illették Finnországban a CE-mozgalmat is. Magyarországi tanulmányutamon hallottam, hogy egyesek százával találtak Túróczy könyveiben és cikkeiben téves, tehát a hitvallási iratokkal ellenkező állításokat. Túróczy Finnország segítségével kívánta bebizonyítani, hogy egy evangélikus is lehet felébredt.

Voipio 41.

A finn egyház ébredési mozgalmaival Túróczy nem csak első finnországi útján, hanem két Magyarországon akkoriban megjelent mű segítségével ismerkedett meg. Az egyik Aukusti Oravala Podmaniczky Pál professzor által fordított, Parasztprofétája volt. A fordítás először a teológusok Emmaus felé című lapjában jelent meg 1931-32-ben. Könyv formában 1932-ben adták ki. Pesonen lefordította Túróczynak a Lelkipásztorban megjelent recenzióját, és közreadta a Hengellinen Kuukauslehti-ben. Túróczy szerint a könyv az ébredési mozgalom elindítójának életrajza, de Oravala arra törekedett, hogy ne ő beszéljen sokat, hanem a könyv főszereplője. Különösen fontos volt Túróczy számára, hogy egy finnugor népből származó egyszerű parasztember volt az ébredési mozgalom alapítója és vezetője. Magyarországon ugyanis azt állították, hogy a magyarokban nincsen hajlam a lelki dolgok iránt, úgy mint a szlávokban, németekben vagy angolokban - ha mégis lenne, leginkább a reformátusokban. A finn Paavo Ruotsalainen evangélikus volt, az evangélikus népegyház tagja, és Luther nagy ismerője.

A másik könyv Antti J. Pietilä könyve volt “A bűn mardosása és Isten békessége” címmel. Viljanen fordításában 1932-ben jelent meg magyarul.

Túróczyban végül felébredt a vágy, hogy megtanuljon finnül, és annyi időt töltsön Finnországban, amennyi egy családos ember számára lehetséges. Két hónapi tapasztalatai alapján rendkívül sokat tudott, de az általa alkotott kép irreálisan rózsás volt.

Túróczy 1935. március 23-án érkezett Finnországba. Valószínűleg egészen őszig Kaarlo Rinnénél lakott a Pietarinkatun. Zongor Endre itt tartott a finneknek magyar nyelvtanfolyamot, amin Túróczy is részt vett, így ismerkedett meg a finn nyelv titkaival.

Először a Helsigin Seuratupa kézimunkakörében találkozhatunk vele, érkezése után három nappal. Tolmácsa Beyér Pál lelkész volt. Túróczy sajnálkozott, hogy még nem tud annyira finnül, hogy beszélni

tudna. Tudott jó néhány szót, egy keveset értett is. A beszéd megírásához szótárra és nyelvkönyvre volt szüksége. A körben folyó társalgásból annyit megértett, hogy Máriáról és Mártáról volt szó, és értette még a *hiljaisuus* - csend szót is. Így beszédében a csenddel, a csendben maradás nehézségével foglalkozott, különösen az Úr előtt. Mária dolga sokkal nehezebb volt, mint Mártáé. Nem könnyű csendben ülni Jézus lábánál, és hallgatni, amit mond. Könnyebb serénykedni és szorgoskodni országa javára. Gyakran elfelejtkezünk róla, hogy mielőtt munkához látunk, Isten hozzájárulását kell kérnünk. Csak ezt megkapva kezdhetünk el munkálkodni országában.

Második, rögtön a következő napon tartott beszéde szintén megjelent a Hengellinen Kuukauslehtiben. Vélhetően előre megírta beszédét, melyben azt mondja, hogy három hazája van: a mennyország, Magyarország és Finnország. Finnországban is otthon érzi magát, mivel itt "rokonok élnek, akik nemcsak a földön, hanem a mennyben is rokonaim". Azt állítja, hogy Urunk szerint a lelki kapcsolat fontosabb minden kapcsolatnál. A beszéd vége így hangzik:

"A keresztyén ember tehát nem magányos, hanem olyan lény, aki másokkal együtt él. A magányos keresztyén nem keresztyén. Nincs lelki agglégénység a keresztyén életben. A közösségi élet nehéz élet, de csak így válhatunk Isten gyermekeivé, és csak így részesülhetünk a Szentlélekből. Isten csak a közösségi életben adja nekünk Szentlelkét. Kérem, hogy fogadjatok magatok közé ebbe a lelki családba. Ebben a családban csupán egy kisfiú vagyok. Még nem tudok finnül beszélni, de tudok - mint egy kisfiú - sírni a bűn nyomorúságában."

4.5 Egyháza képviselőjeként

A Kotimaa rögtön április elején megjelentette Túróczynak a helsinki lelkészek testvéri összejövetelén tartott beszédét, melyet saját egyháza lelkészszövetségének főtitkáraként tartott. A szerkesztő megemlíti, hogy Túróczy maga írta a finn nyelvű üdvözetet, ... ami arra vall, hogy finn nyelvtudása meglehetősen jó volt, bár szabadon beszélni még nem tudott.

"Nagy megtiszteltetés számomra, hogy jelen lehetek a helsinki lelkészértekezleten. Szégyellem magam, hogy még nem tudok finnül, de nagy öröm számomra, hogy a Magyarországi Evangélikus Lelkészszövetség főtitkáraként a szövetség és annak vezetői, Raffay és Kapi Béla püspökök üdvözetét tolmácsolhatom.

A finn és magyar evangélikus egyházak közötti lelki barátság most erősebb, mint korábban bármikor. Ennek egyik oka liturgiai kérdés. A magyar evangélikus egyházban az istentisztelet teljesen kálvinista. Mikor Magyarországon a katolikus egyház üldözte egyházunkat és elvette templomainkat, istentiszteleteinket házaknál, csűrökben, erdőkben tartottuk. Itt nem volt oltár, így elveszett régi evangélikus liturgiánk, istentiszteletünk formája kálvinistává vált. Csak Észak- és Dél-Magyarországon maradt meg valami ebből a régi liturgiából. Most a régi liturgia elemeiből igyekszünk egy újat összeállítani. Ebben Raffay püspök vállal jelentős szerepet. Nehézséget okoz, hogy sok ember van Magyarországon - egyszerűek és műveltek, sőt lelkészek is -, akik úgy vélik, hogy ha az oltári szolgálat a lelkész és a gyülekezet közötti párbeszédre alapul, különösen, ha a lelkész énekel is, az már katolikus. Mi pedig félünk mindentől, ami katolikus. A készülő munkában a finn liturgia nagy segítségünkre van. Két évvel ezelőtt általános lelkészgyűlés volt Győrött. Itt volt egy finn istentisztelet, amit Zászkaliczky Pál tartott, majd Jouko Karanko tartott istentiszteletet finn módra Győrött, Debrecenben, és most jön Budapestre.

Annak, hogy egyházunk és a finn egyház között erősebb a barátság, a német egyház helyzete a másik oka. Földrajzi elhelyezkedésünkéből adódóan teológusaink elsősorban Németországgal tartották a kapcsolatot. Oda ment tanulni legtöbb hallgatónk is. De már azon egyházi embereink is, akik szerint csak az evangélikus, ami Németországból jön, már ők is elismerik, hogy északra kell mennünk, ha az igazi evangélikus egyházat, és evangélikus életet keressük. Ez a szándék azáltal is megerősödött, hogy egyetemünkön a gyakorlati teológia új professzora Jánossy Lajos lesz, aki az északi teológia nagy barátja. Ő több mint egy évet töltött Svédországban. Az egyetem teológiai fakultásán már három olyan professzor van, aki a finn-magyar lelki barátság nagy támogatója: báró dr. Podmaniczky Pál, prof. dr. Deák János és prof. dr. Jánossy.

A harmadik ok, hogy egyházunk és a finn egyház között a lelki barátság megerősödött, abban keresendő, hogy jobban ismerjük finn testvéreinket. Már tíz olyan finn egyházi ember van, aki Magyarországon járt: Toivo Laitinen, Paavo Viljanen, Jouko Karanko hosszabb ideig, Yrjö Loimaranta

püspök, E.W. Pakkala esperes, Urho Paljakka, Jorma Sipilä, Aarre Keravuori, Vilho Pesonen lelkészek, és Matti Pesonen oktatási tanácsos több ízben is. És van már tíz magyar is, akik voltak Finnországban: Raffay püspök, báró dr. Podmaniczky, Dedinszky Gyula, Zászkaliczky Pál, Sztchlo Gábor, Garam Lajos, Joób Olivér, és most Zongor Endre, Beyer Pál, és én.

A személyes barátságok mellett az irodalmi kapcsolat is erős. Báró Podmaniczky lefordította Oravala "Parasztprófeta" című könyvét, valamint egy másikat is, de nem finnről: Märta Edquist Laestadius-életrajzát. Paavo Viljanen Pietilä könyvét fordította, "A bűn mardosása és Isten békessége" címűt. Most Zászkaliczky Pál Malmivaara életét írja, Garam Lajos pedig a finn keresztyén népfőiskolák történetét, emellett folyóiratainkban rendszeresen hírt adunk a finn egyházi eseményekről.

Végül azért is erősebb a lelki barátság egyházaink között, mert egyházunk már látja, milyen nagy áldás számunkra, magyar lelkészek számára Finnországban lenni. A finn egyház sokkal nagyobb, mint a miénk, de ez is szórványegyház, hasonlóan a miénkhez. Azok a fiatal lelkészeink, akik Finnországban jártak, most diaszpóra munkát végeznek: Sztchlo Gábor Hatvanban, Joób Olivér Szabolcsban, Garam Lajos Egerben. Mindegyikük jó munkát végez, egymás után alapítják az új gyülekezeteket.

Tudjuk, hogy ebben az egyházaink közötti lelki barátságban mi semmit sem adunk, viszont sokat kapunk. A lelki élet szabálya viszont úgy szól, hogy annál nagyobb az áldás, minél inkább osztjuk.

Adja Isten, hogy a finn egyház megtapasztalhassa ezt!"

Voipio 41-45.

4.6 A tapasztalatok összegzése és beszédek

1935. április 21-én, húsvét hétfőn Túróczy beszédet tartott a János templomban. Ez is megjelent a Hengellinen Kuukauslehtiben, a tolmács említése nélkül - ezek szerint finnül beszélt.

Beszéde elején üdvözlést adott át Magyarországról, majd így folytatta:

"A magyar és a finn rokon népek, azonban Finnország és Magyarország között óriási a különbség. A ti országotok kemény, mint a gránit, a mi országunk lágy, mint a frissen sült kenyér. A ti éghajlatotok hideg, mint az ész, a mienk meleg, mint a szív. De Isten számára a finn lélek lágy, mint a frissen sült kenyér, a magyar pedig kemény, mint a gránit. A lelki éghajlat itt északon melegebb, ott délen hidegebb. A magyar föld az embereknek bővebb termést ad, a finn lélek Istennek ad bővebb termést. De ugyanaz a Magvető, aki a finn és magyar barázdában jár, és nézi, sárgulnak-e a mezők, várja a termést, száz, hatvan és harminc magot. Ő a mi közös Urunk, Jézus Krisztus, akit keresztre feszítettek, alászállt a poklokra, de harmadnapon feltámadt a halottak közül és örökké él."

Túróczy szerint a húsvéti evangéliumnak két különböző formája van. Az egyik: Jézus feltámadt. A másik: Jézus él. A hír rettenetes és örvendetes egyszerre. Péter rájött, hogy ha Jézus él, árulása lelepleződik. Ha Jézus él, van valaki, aki elszámoltat a megszegett ígéretekről, a hitetlenségről, a bűnről. Másrészt ez a hír örömhír minden bűnösnek. Ha Jézus él, akkor van bűnbocsánat, megváltás, új élet, bátorság. Már nem kell félni!

Túróczy - valószínűleg egy áhítaton felolvasott - írása a Hengellinen Kuukauslehti májusi számában is olvasható. Az előző vasárnap régi neve Cantate volt, az akkorié Rogate. Ezekhez a témákhoz kapcsolódva az énekekkel való visszaélésről szólt, amikor azok mondanóját, és a bennük foglalt imádságot nem veszik komolyan.

Az ébredési mozgalom egyik öregje, Jenny Vaihoja névnapai áhítatán (május 6.) Túróczy beszédet tartott, melynek alapja a náluk lakó anyósa panasza volt, miszerint ő már nem bír dolgozni. Az öregek azonban nem feleslegesek, mivel rengeteg módon szolgálhatnak. Szolgálhatják Istent, dicsérhetik imádsággal és énekkel. Életbölcességüket átadhatják a következő generációnak. Szolgálhatnak másokat szeretetük kimutatásával, imádkozva értük:

"Luther azt mondja, hogy az imádság szakmánkká kell váljon. Jézus fő foglalkozása az imádság. Az imádság az angyalok foglalkozása. Akinek ez nem elég, annak a mennyország sem elég."

Túróczyt Porvooba is meghívták, ahol május 14-én az esti istentiszteleten beszélt. A beszéd 1937-ben megjelent könyvében "Szeretsz-e engem" címmel olvasható. A cím Ján 21,16-ból van. A kérdést a feltámadt Krisztus tette fel Péternek a Tibériás tavánál, és most Porvooban Túróczynak az igehirdetésre készülve. Nem mert azonban igenlő választ adni, csak azt mondta: "Uram, te tudsz mindent. Tudod, hogy nem szeretlek! Légy hozzám irgalmas!" Elmondta azonban egy másik ember helyes választát: "Én nem szeretem Jézust, de Jézus szeret engem."

4.7 Karjalában

Az első hetek Helsinkiben nyilvánvalóan megviselték Túróczyt. Bár a számos üdvözet, ígahirdetés és beszéd írása nyelvgyakorlásnak is megfelelt, nyugalomra vágyott a tanuláshoz. Ezt a jelenleg Oroszországhoz tartozó Karjalában lelte meg, a Jänisjärvi keleti partján fekvő Suistamoban, ahol a loimolai határlelkész Topi Vapalahti feleségével, Saima Vapalahti fogorvossal együtt menedéket nyújtott neki. Loimolától hat kilométernyire északkeletre van Kollaa, amely a téli háborúban állta a túlerőben levő ellenség folyamatos támadásait. Vapalahtiek akkor már a Karjalai földszoroson voltak Uusikirkko járásban.

Saima Vapalahti mesélte 1991 tavaszán, hogy Túróczy néhány hétig volt náluk. Reggelente már 5-kor felkelt, imádkozott és nekilátott a finn tanuláshoz. A következő évben Finnországba induló Kunos Jenőnek azt a tanácsot adta, hogy minden nap meg kell tanulni 25 új finn szót, nem többet, nem kevesebbet. Elcsendesedésében és tanulásában nem volt szabad zavarni. Reggel 9-kor jött reggelizni, ezután hosszú beszélgetések következtek. Túróczy sokat mozgott a járásban Topi Vapalahtival és egyedül is, megismerve a határ menti karjalaiak életkörülményeit. Már az ottani nyelvjárást is megértette, és meg tudta értetni magát. Igaz, Sole Kallioniemi elmondta, hogy “amikor Túróczy püspök prédikált (finnül) Finnországban, egy anyóka örömmel üdvözölte őt az istentisztelet végén: - Már elhiszem, hogy a magyarok és a finnek rokonok - majdnem minden szót értettem”

Ahogy olyan szintre jutott, Túróczy minden alkalmat megragadott, hogy finnül beszéljen. Egyszer Magyarországon mesélte, hogyan szólította meg egy finnországi svéd egy lelkészértekezleten németül. Mikor Túróczy azt válaszolta, hogy Finnországban finnül akar beszélni, az illető szó nélkül sarkon fordult és otthagya őt. Hasonlóképp mesélte, hogy a hazaúton, Finnországból a balti államokon keresztül utazva egyik útítársával németül volt kénytelen beszélni. Ez azt mondta, hogy Túróczy jól beszél németül, de néhány ismeretlen szót kever beszédébe: finnt!

Loimolából visszatérve 1935. május 26-án Túróczy Rogate vasárnapján ígét hirdetett a diakonisszaintézet templomában, ahol többek között ezt mondta:

“Az imádság a diakónia anyja. Sokszor úgy gondoljuk, hogy a diakónia létének oka az, hogy a világban sok a baj, a gyász, a fájdalom. Az ember lelkiismeretében ott van Isten parancsa: segítetek; és az ember szívében ott a kegyelmes szeretet. Ezek az okok is hozzájárulnak ahhoz, hogy a diakónia létezik, ám a diakónia szülőanyja az imádság. Minden egyes diakonissza nővér egy meghallgatott imádság.”

“Az imádság a diakónia erejének forrása. A diakóniának két dologra van szüksége, az egyikre mások számára, a másikra önmagának. Mások számára kenyérre van szüksége, a maga számára pedig Szentlélekre.”

Voipio 46-48.

4.9 Savóban

Július elején a Kiuruvesiben tartott ébredési nagygyűlésen Túróczy beszédet tartott, melyet a rádió is közvetített. A beszéd szövegét nem sikerült megtalálnom. Kiuruvesiből a nilsiäi Aholansariba vette útját, ahol a felébredt lelkészek gyűlésén Beyer Pál is felszólalt. Túróczy beszédének alapja Väinö Malmivaara vendégkönyvbe írt bejegyzése volt: “Állásukból kicsapott papok és más rosszak összejövele”. Túróczy szerint nehéz azt mondani, hogy rossz ember vagyok, még nehezebb ebből a megállapításból levonni a következtetéseket. Amennyiben ez igaz, annak az a következménye, hogy meg kell változtatnom az Istenhez, más emberekhez, és önmagamhoz való viszonyomat. Mindig elégedettnek kellene lennem. Túróczy szavaival:

“Sokszor nehezemre esik belegondolni, hogy nincs több jogom a mennyországhoz, mint azoknak az embereknek, akik bűnbánat nélkül élnek ebben a világban. Ők sem rosszabbak nálam. Ők is és én is csak Isten kegyelméből üdvözülhetünk. Ha ez a mondat igaz, akkor változtatnom kell a többi emberhez való viszonyomon. Akkor nincs jogom ítélkezni mások keresztyénsége felett. Mások keresztyénsége jobb, mint a tiéd vagy az enyém? Azok keresztyénsége is jobb, akik más egyházhoz tartoznak? Ha ez igaz, akkor azt mondom: Rossz ember vagyok. Akkor nincs jogom megsértődni, ha mások rosszat mondanak rólam. Elmondhatod-e: Sérthetetlen ember vagyok, mert senki sem mondhat rosszabbat rólam, mint amit én magam is tudok.”

“Most, ha otthon Magyarországon megkérdezik tőlem: Miért volt olyan sokáig Finnországban?, akkor elmondhatom: Azért, hogy rájőjjek, milyen csapnivaló lelkész vagyok.”

Voipio 50.

Azt mondják, Túróczy hajón tette meg a Kuopio és Savonlinna közötti utat. A nagy természetbarát gyönyörködött a tóparti tájban. A legmélyebb benyomást a Koukonpolvi tette rá. Állítólag azt mondta, hogy ez volt a világ egyik szépsége, mellyel a Kísértő Jézust megkísértette.

Savonlinnában Túróczy részt vett az augusztus 7. és 12. között rendezett keresztyén diákkonferencián. A konferencia idején hajókirándulást szerveztek Punkaharjuba. Úgy emlékszem, ekkor találkoztam először Túróczyval. A Runeberg halmon pillantottam őt meg, ahogy ott ült, és írt valamit a jegyzetfüzetébe. Arra az előadására készült, melyet aznap este tartott a konferencián, szabadon beszélve, néha pillantva csak feljegyzéseibe. Nyomatásban sehol sem találkoztam a beszéddel. A kegyesség különböző formáival foglalkozott benne. Feltette a kérdést a magukat kegyeseknek tartóknak, és a kegyességet másoknak ajánlgatóknak: “Tényleg annyira szentek vagytok, hogy nincs szükségetek nap mint nap Isten kegyelmére?” A megalkuvást nem tűrő beszéd nagy hatással volt rám, és részben előkészített arra, hogy a következő évben igennel válaszoljak arra a kérdésre, akarok-e ösztöndíjas lenni Magyarországon. Láttam, milyen energikusan igyekezett Savonlinnában teológusokat toborozni Magyarországra, igaz, ezúttal eredménytelenül.

A nyarat Túróczy jórészt látogatásokkal töltötte a különféle ébredési mozgalmak nagygyűlésein. Ő maga mondta egyszer Magyarországon, milyen halálosan fáradt volt az út végén. Egy vasúti csomóponton leszállt a vonatról, keresett egy szálláshelyet, ahol kialhatta magát. Azt is elmesélte, hogy az egyik parókián egy kisfiú egyes finn szavak magyar megfelelője iránt érdeklődött. Mikor kiderült, hogy a finn *maito* magyarul tej (finn kiejtés szerint: *täi* = tetű), a kisfiú beszaladt a konyhába, megkérdezte édesanyját, tudja-e hogy mondják a *maito*-t magyarul. Az anya természetesen nem tudta, mire a kisfiú rávágta: bolha (*kirppu*)!

Kovács Géza utolsó emlékirata szerint a finn ébredési mozgalmak közötti feszültségek csalódást okoztak Túróczynak. Kapcsolatot keresett a Christian Endeavour-mozgalom finn ágával is, akik akkor a Finn Szabadegyházakhoz tartoztak. Mint két évvel később elmondta, az evangélikus lelkész fogadtatása némileg rideg volt. Túróczy csodálkozott a neheztelésen, és azt mondta, hogy felfogása szerint az államegyház volt a legfelébredtebb a világ összes államegyháza között.

Úti élményeiről Túróczy a Harangszó négy számában számolt be. A negyedik írás már hazatérte után született. Ebben a rokonok körében szerzett kellemes tapasztalatairól írt. Más országokban járva állandóan az a dal járt a fejében, mely szerint a magyaroknak az egész nagy világon nincsenek barátai. Javasolta a dal kijavítását, mivel a finnekben jó barátokra leltünk.

Itt mindenhol a magyar zászló, vagy legalábbis a nemzeti színek fogadták, és rengeteg emlék Magyarországról. Gyakran énekelték a magyar himnuszt, még a börtönkórus is előadta Vörösmarty Szózatát.

A Nemzeti Múzeumban a finnugor népek kiállításának keretében volt egy magyar részleg, és egy kép, amely a rokonnépeket mutatta be, a magyarokat a legnagyobbként.

Alexsi Lehtonen püspök azt írta Túróczy emlékkönyvébe: “Adjon az Isten a rokon magyar népnek megújulást a Szentlélek által, és új, fényes jövőt.”

4.10 A tanulmányút tapasztalatai

Közel fél évig tartó tanulmányútján Túróczy jó finn nyelvtudásra tett szert. Sohasem beszélt a nyelvet teljesen hibátlanul, szókincese viszont bő volt. Azok közé a magyarok közé tartozott, akik - különösen szóban - a magyar nyelvtanra támaszkodnak. Ezáltal mondanivalójuk teljesen érthető, ám némileg sajátos lesz.

Túróczy nálunk tartott beszédei, és hazaküldött írásai arra utalnak, hogy már nem csodált bennünket olyan vakon, mint korábban. Előadásaiiban a pozitív tapasztalatok állnak előtérben, talán született diplomáciai érzékéből és tapintatából kifolyólag. Csak az 1985-ben kiadott emlékirataiból derül ki, mennyire fájdalmas volt számára megtapasztalni a különböző ébredési mozgalmak között feszülő ellentéteket.

Bár Túróczy számára a lelki dolgok mindig elsődlegesek voltak, más dolgok előtt sem hunyta be a szemét. Csodálta a finn természet szépségét és sajátos vonásait. Felkeltette figyelmét a magyartól eltérő finn demokrácia, és a fejlettebb társadalmi viszonyok. Utóbbiról többek között a tanyasi népiskoláról tett megfigyelései tanúskodnak.

A helsinki lelkészértekezleten elmondott köszöntőjéből kiderül, hogy segítséget remélt Finnországtól - és általában és északi kapcsolattól - az akkor már látható német egyházi problémák, és a várható német nyomás ellensúlyaként. Későbbi püspöki értékelései azt mutatják, hogy Németországra vonatkozó sejtései meglepően hamar igaznak bizonyultak.

Voipio 51-53.

5.2 Finnek Magyarországon

Kunos-interjú 1990.9.30.

1990-ben, budapesti találkozásunkkor Kunos Jenő elmondta, milyen nagy megrázkódtatást okozott édesapjának, mikor bejelentette, hogy misszionáriusnak áll. Bánatát apja elmondta Túróczynak is egy beszélgetésen. Milyen érzés lenne a lelkész úrnak, ha fia a pogányok földjére indulna? Túróczy azt mondta, hogy elképzelni sem tudna örömtelibb hírt. Az öreg Kunos erre azt felelte, hogy Túróczy fia otthon marad, az övé viszont ismeretlen veszélyekbe indul. Jenő hozzátette, hogy Túróczy fia, Pál, elesett Oroszországban¹, ő viszont még mindig él. Kínába indulása előtt, ahol a háború idején a Finn Missziói Társaság követeként dolgozott, hazament szülővárosába menyasszonyáért.

Túróczy szerénységéről szóló példaként Kunos elmesélte, hogy amikor menyasszonyával együtt arra kérték Zoltán bácsit, hogy adja őket össze, az megtagadta a kérést, mondván, hogy kérjék fel Kapi püspököt. Túróczy Zoltán és Szabó József voltak a tanúk a polgári esküvőn a városházán. Ritkán esik meg, hogy valakinek az esküvőjén három püspök is szerepet vállal: a hivatalban lévő esket, a két jövőendő püspök pedig tanú.

Voipio 57-58.

Túróczynak szokása volt, hogy a Sopronban és máshol az országban tanuló finn ösztöndíjasokat meghívta magához Győrbe, később Nyíregyházára karácsonyozni vagy csak úgy egyébként. Mikor én magam voltam 1936 karácsonyán Győrött, kezdetben Elis Manninen is velem volt. Őt azonban Rév-Komáromba küldték karácsonykor prédikálni, mivel magyar állampolgárok nem mehettek oda, a finnek viszont vízummentesek voltak. Két évvel korábban a Budapesten tanuló Antti Sovijärvi volt Túróczy vendége, aki később fonetikaprofesszor lett. Neki a karácsonyi istentiszteleten énekelnie kellett, és Finnország üdvözlését tolmácsolnia.

Túróczy engem is munkára fogott, ami a menyasszonyomnak, Terttu Makkonennek írott két levelemből is kiderül. Az elsőben röviden megemlítem: "Ma rövid bibliamagyarozatot kellett tartanom, ezt nem tarthattam meg készületlenül, mint a tegnapi beszédemet." Természetesen a házigazda tolmácsolta ezen beszédeimet. Megfigyeltem, hogy a tolmácsolástól sokat javultak. (Később, amikor már követni tudtam saját és mások beszédeinek tolmácsolását, észrevettem, hogy Túróczy rögtön megértette a tolmácsolandó beszéd lényegét, és világos, találó és könnyen érthető módon fejezte ki. Még évtizedekkel később is, az 1985-ben Budapesten tartott 5. finnugor lelkésztalálkozó után tett körúton a szegedi gyülekezet felügyelője emlékezett az 1957-ben Keszthelyen tartott, Túróczy által tolmácsolat igehirdetésemre, sőt emlékezett nevemre is. Az esetet egyértelműen Túróczy érdemének tartom.)

Második levelem szerint a karácsony előtti napok látogatással teltek a lelkészeknél, a püspöknél, Kunos Jenő szüleinél, később készültem karácsonyi "prédikációmra". Szenteste délután Kapi püspök, Túróczy és én a börtönbe mentünk, ahol a püspök beszélt a protestáns raboknak, a diakonisszák énekeltek, egy kislány pedig karácsonyi verset szavalt. A rabok úrvacsorát vettek, és ajándékként egy-egy Újtestamentumot és élelmiszercsomagot kaptak.

A börtönből egyenesen a diakonissza anyaházba mentünk. Itt bevezettek bennünket a terembe, ahol éppen a gyertyákat gyújtogatták a karácsonyfán. Három hosszú asztalon voltak az ajándékok minden szeretetházi lakó számára, az árvagyerekeknek, az öregeknek és a diakonisszáknak - kórháza nincs az intézménynek. Mikor a gyermekek bejöttek mögöttünk, nagy volt az örömük, mert először látták a

¹ A család birtokában levő írott dokumentumok szerint Túróczy Pál Lengyelországban esett el, a poznani új katonai temetőben van eltemetve.

feldíszített fát ezen az ünnepen. Az idősek elfoglalták helyüket, a gyermekek énekeltek, felolvastak a Bibliából, Túróczy beszélt. A “Mennyből jövök most hozzátok” eléneklése után kiosztották az ajándékokat.

A lelkészlakásba érve egy egész nap zárva tartott ajtó előtt gyülekeztünk. Megszólalt egy csengő és mi siettünk be, hogy gyönyörködhessünk a karácsonyfában. A gyerekeket sorba állították. A szülők, mi vendégek - Túróczy segédlelkésze és én - leülhettünk. Elénekeltek a “Mennyből jövök most hozzátok”-at, majd a gyerekek életkor szerinti sorban felolvasták a karácsonyi evangéliumot. Aztán megkaptuk a fa alatt levő ajándékokat. Sokkal kevesebb volt, mint amennyit nálunk szokás adni. Úgy gondoltam, ez részben azért van, mert december 6-án a Mikulás ajándékokkal tölti meg az ágy mellé, vagy az ajtó elé tett csizmákat, részben pedig azért, mert a gyerekek már reggel megkapták a karácsonyra szánt cipőket, pulóvereket és más ruhadarabokat. Az is lehet, hogy Magyarországon sokkal takarékosabbak az emberek, mint Finnországban. Például itt a tanulmányi kölcsön ismeretlen fogalom.

Vacsora után meghallgattam a rádióban Eelis Gulin karácsonyi beszédét, és a másnapi műsort, melyben többek között apám előadása is szerepelt, valamint a karácsonyi kórust az Agricola templomból.

Aztán itt volt az ideje, hogy átnézzük másnapi beszédem általam készített félkész fordítását. Elég hamar elkészültünk vele, hol magyarul, hol finnül diktáltam, Túróczy pedig legépelte.

Reggel többször átolvastam a “prédikációt”. Elég jól sikerülhetett a Győrtől 15 kilométerre fekvő öttevényi kis templomban, ahol Túróczy prédikációja után olvastam fel. Délutánra az egész család meghívást kapott Farkasnéhoz, aki gyorsírással szokta jegyzetelni Túróczy prédikációit. Az étkezés bőséges volt. A libapecsenye kifogott rajtam. Kötelességemnek tartottam megenni a második adagot is, bár nehezemre esett. Mikor végeztem, akkor vettem észre, hogy a többiek a második adagból hagytak a tányérjukon. Túróczy kérdésére, hogy óhajtok-e még valamit, azt feleltem finnül: “Bővebb nadrágot”. Zoltán bácsi természetesen lefordította magyarra - mindenki derütségére.

Este meghallgattam a rádióban apám előadását, amit csak alig valamivel jobban értettem (a gyenge vétel miatt), mint az itteni prédikációkat. Ezután a külföldön élő finneknek küldött jókívánások következtek. Az egyik Túróczynak jött Tamperéből. Az üdvözetek nagy része svéd nyelvű volt. A magyarokat rettentően mulattatták a “*mormor*” (nagyanya) és “*farfar*” (nagyapa) szavak. (...)

A Túróczyéknál töltött karácsony és későbbi látogatásaim idejéből van néhány emlékem Ida néniről, sőt a gyerekekről is. Zoltán bácsival ellentétben későn kelő voltam. A néni szokott felébreszteni, tálcán hozva a tejeskávét és a zsemlét. Jól emlékszem, minden alkalommal azt mondta: “Ne tessék haragudni!”. Együttal behozta a cipőmet, amit magyar módra gondosan kifényesített. Első alkalommal megpróbáltam eldugni a cipőimet az ágy alá vagy más rejtkehelyre. Mégis mindig megtalálta őket, míg aludtam - vagy ő maga, vagy a cseléd segítségével. Én meg csak szégyenkeztem.

A bácsi és a néni viszonya meghittnek tűnt. Csak egy alkalomra emlékszem, hogy a bácsi rámordult a nénire, mikor sietnie kellett. Kisebb vita zajlott tavasszal, mikor a kamasz Márta engedély nélkül levágta a haját. Emlékezetem szerint a dolog egy fodrászlátogatással megoldódott.

Voipio 58-60.

5.3 A finnugor lelkészkonferencia

Amikor Rinne először járt Magyarországon, Túróczy már szervezte az 1937. kora nyarán Budapesten rendezendő első finnugor lelkészkonferenciát, amelynek finn szervezőjévé a püspöki értekezlet Rinnét választotta. Magyar részről az evangélikus lelkészsövetség volt a meghívó, melynek Túróczy töltötte be a főtítkári posztját. A konferenciáról 1935. november 14-én született határozat a Magyar Evangélikus Egyház Budapesten rendezett országos lelkészértekezletén. Egy héttel később Vapalahti beszámolt róla a Kotimaaban megjelent cikkében, ahol megemlíti Túróczynak a rendezvényen tartott, nagy finn rokonszenvről tanúskodó és meleg fogadtatásban részesült előadását is.

A finnugor lelkészértekezletre 1937. május 23-24-én került sor Budapesten. A Harangszó kinyomtatta a képes programfüzetet, mely 3 nyelven tartalmazza a magyar evangélikus egyház országos felügyelőjének, Radvánszky Albertnek, és Raffay Sándor püspöknek, a MELE elnökének üdvözetét, valamint információkat a magyar evangélikus egyházzal. A program tartalmazta a május 19-i helsinki indulástól kezdve a budapesti városnézésig magának az értekezletnek a programját, majd a 11 napos magyarországi körutat és a haza utat. A programfüzet végén Túróczy köszönti a vendégeket a csodaszarvas nyomdokain.

Az értekezletre Finnországból 77, Észtországból 27 lelkész, papné, teológus és aktív gyülekezeti tag érkezett. Az utat hajóval tették meg Tallinnig, ahol a finnek csatlakoztak az észtekhez. Együtt folytatták az utat vonaton Varsón keresztül Budapestig. Szob határállomáson Túróczyval, Zászkaliczkyval és Sztehloval együtt fogadtam őket. Előző este a Fasarban munkaértekezletet tartottunk, ahol a fent említettekén kívül jelen volt Kemény Lajos esperes is. Az ő vezetésével áttekintettük az előkészületeket. Túróczynak kész válasza volt minden kérdésre, egyet kivéve: ki tolmácsol magyarról finre. Ez a dolog is elintéződött.

Az értekezlet hivatalos kezdete előtt autóbuzos kirándulást tettünk Budapesten és részt vettünk az óbudai templomban az istentiszteleten, ahol Urho Muroma prédikált. Egy kerthelyiségben ebédeltünk. A parlamentben tett látogatás után Főtra indultunk, ahol többek között Aku Ráty beszélt.

Maga az értekezlet csak két napig tartott. Az előadások során megismerkedtünk egymás egyházának sajátos vonásaival, és liturgiájával a gyakorlatban is. A programban evangelizáció és bibliaóra is szerepelt. Az értekezletet egy különvonaton tett 10 napos körutazás követte az ország különböző evangélikus gyülekezeteibe. Az értekezlet és az utazás előkészítése mintaszerű volt. Ez Túróczy érdeme, és munkájának eredménye volt. Nagy lelkesedés uralkodott, hogy a rokon egyházak és népek egymásra találtak. Túróczynak az a megoldása, hogy az országjárás idején a vendégeket szinte kivétel nélkül a gyülekezeti tagok otthonaiban szállásolta el, nem csak a felső- és középosztálybelieknél, hanem munkáscsaládoknál is, az évtizedekkel később megindult gyülekezeti és testvérvárosi látogatásoknak mintaként szolgált.

Voipio 60-62.

5.7. A gyülekezet parókusa

Rejtő-interjú 1990.4.12.

A Túróczy titkáráként működött Rejtő Máriának a szerző számára elküldött visszaemlékezéseiből: “Az alábbi néhány élményből néhai püspökünk lelkigondozói tevékenységének vonásai tükröződnek.

1937-et írtunk, amikor a munkából evangelizációra siettem. Nem ismertem a férfit, aki szolgált, de már az első mondatából tudtam, hogy hívő ember, és már új volt a szívem. Akkor beszéltem először Túróczy Zoltánnal, bezárt szívem kinyílt előtte, feltettem neki kérdéseimet.

A Zsidókhöz írt levél 6. fejezetének olvasása félelmeket ébresztett bennem, és két év múlva tanácsot kértem tőle (írásban). Válasza külföldről érkezett: ‘Ha kidugjuk fejünket a fedezékből, a gonosz fejbe lő bennünket.’ Egy levelet sem hagyott megválaszolatlanul.”

Voipio 69-70.

6.4 Munkatársak vallomása a püspökről

Megyer Lajos-interjú 1990.3.19.

“Attól kezdve voltak felébredt tanítóink és tanítónőink, akik csendben vitték előre az evangélium ügyét. Több nevet is említhetnék, de így hirtelen nem jutnak eszembe.”

A másik célpont a papság volt. Az egyházi ébredéshez először a papoknak kellett felébredniük. Túróczy hozta az ébredés szellemét a magyar evangélikus egyház lelkészi karába. Megyer így folytatja:

“Rendszeresen szervezett evangelizációs alkalmakat a lelkészeknek, hogy azok vigyék tovább az ébredés szellemét. Egybegyűjtötte kerülete lelkészeit és tanárait és külön Bibliaórákat tartott nekik, ahol mindenki saját feladatot kapott. Mindenről tájékoztatott, mindenkit bevont a tevékenységbe, semmit sem tett a többiek tudta nélkül. Mindenről beszélt velünk, küzdelmeiről és nehézségeiről is, még intim dolgokról is. Megbízott bennünk, és azt várta, hogy mi is bízunk benne. Megértettük, és tiszteltük őt. Talán nem tudtunk mindent felfogni és megvalósítani. Mikor munkája itt befejeződött, hiányzott nekünk.”

“Túróczy nemcsak a saját kerületéért, hanem az egész egyházért volt ilyen. Nyugodtan állíthatjuk, hogy az egész egyház papja volt. Evangelizációs heteinek nagy hatásuk volt. Minden lelkész megmozgatott.”

“Az eljövendő nehézségekre is figyelmet fordított. Emlékszem, hogy mondta, népünknek nehéz dolga lesz, akár a német győz, akár az orosz. Szerinte mi magyarok rendkívül nehéz helyzetben voltunk,

nemcsak egyházként, nemzetként is. Ha választásra kényszerülünk, jobb Nyugat felé fordulni, mint Kelet felé. Ezért a szavaiért kritika is érte őt. Látnunk engedte, mire jutott nagy belső lelki harcok árán.”

Túróczy nagyon komolyan vette a püspöki vizsgálatokat. Megyer mondja:

“A legapróbb részlet sem kerülte el a figyelmét. Megmozgatott bennünket, mert hajlamosak voltunk a lazaságra és pontatlanságra. Ő nem ilyen volt. Nagy figyelemmel vizsgálta meg a legapróbb részletet is. Ha valamelyik lelkész mőzestáblája rendetlen volt, a püspök szóvá tette a lelkészfeleségnek, mert az ő feladata ezt rendben tartani. A legapróbb pontatlanságot is észrevette a számlákban, a legkisebb hibát is a templomépületeken. Különösen az egyházi nyilvántartásokat és könyvelést kellett gondosan vezetni. Persze ez nem mindenkinek tetszett, de megértettük, hogy ezen a területen is meg kell tanulnunk a pontos munkavégzést. Pontosságra nevelt bennünket.”

“Mikor fiatal segédlelkészekként idekerültünk, a magyar gondatlanság megfertőzött minket. Túróczy idején nehéz lecke volt számunkra, hogy pontosan a megbeszélte időben kell érkezni, és a hivatali órákat be kell tartani. A nyilvántartásokba a bejegyzéseket még aznap meg kellett tenni, nem volt szabad semmit sem kifelejteni. Amikor vizsgálaton voltunk, mindent fel kellett jegyezni, semmit sem volt szabad említés nélkül hagyni. Tanultunk, bár terhes és nehéz volt, bár panaszkodtunk, mikor ilyen helyzetbe kerültünk. Amikor aztán önálló lelkésszé váltunk, akkor értettük meg, milyen nagy áldás volt, hogy nála tanulhattunk.”

“Túróczy ezeket az elveket saját életében is követte. Nem parancsolgatott, nem adott útmutatásokat. Nem mondta, hogy “menj előttem”, hanem hogy “gyere utánam”.

A Túróczy egészségi állapotára vonatkozó kérdésre Megyer azt válaszolta, hogy nem tapasztalt nála semmiféle betegséget. Azt viszont látta, hogy Túróczy égeti magát.

“Senki sem tudta őt megelőzni semmiféle dologban. Ő volt mindenben az első, különösen az evangelizációban. Meg tudta mozgatni az emberek lelkiismeretét. Azok aztán felébredtek, észrevették, nincs minden úgy, ahogy lennie kellene. Ez volt Túróczy kegyelmi ajándéka. Mikor püspökké szentelték, egyik prédikációjában elmondta, tudja, hogy őt talentumot bíztak rá. Azt mondta, nem akarja őket a földre ázni, hanem megforgatja őket, hogy kamatozzanak. Így is tett.”

“Sokat utazott. Az egyház miatt még magát, és családját is elhanyagolta. Az egyházért feláldozott mindent. Határtalanul szerette és igyekezett a végletekig védeni és oltalmazni. Tudta, hogy a megoldás nem kívülről jön, hanem belülről, a lelkészeken, a vezetőkön, a tanítókon keresztül. Fáradhatatlanul szervezte számukra az evangelizációs alkalmakat.”

Voipio 85-86.

6.5 Visszacatolt területek

Megyer a bécsi döntések utáni időszakról:

“Túróczy ezekre a területekre is kiterjesztette útjait. Meglátogattunk minden helyet a Felvidéken, Kárpátalján és később Erdélyben. Bejártuk egész Kárpátalját. Itt Koren Emil és Józsa Márton voltak a lelkészek. Túróczy minden papot bevont a Baráti Mozgalomba, hogy a mozgalom evangelizációja a gyülekezeti munka részévé váljon. Evangelizációs napokat és heteket szervezett, beszédeket tartott. Minden konferencián részt vett, nem csak egy napon, hanem két-három napon is. Lelkiismeretesen látta el a püspöki feladatokat, de csodálatos módon mindig maradt ideje az evangelizációra. Sosem maradt el.”

Voipio 87-88.

Koren-interjú 1991.12.21.

Egyszer Koren Emil apja, aki a vasút igazgatóságban vezető állásban dolgozott, egy alkalommal külön vasúti kocsit bocsátott Túróczy és a lelkészek rendelkezésére. Mikor a rahói lelkészértekezletre utaztak, Koren Emil is a társasággal volt. Arra gondolt, hogy felhasználja az alkalmat, hogy ismertesse a püspökkel a diaszpórában élő konfirmandusok számára összeállított kátéját. Zoltán bácsi azt válaszolta: “Ne zavarj most, hadd gyönyörködjem inkább ebben a csodálatos tájban.”

Voipio 88.

Deák-interjú 1991.9.18. (Nagyvárad)

Túróczy 50. születésnapján, vagy valami egyéb alkalommal egy csoport erdélyi lelkész köszöntötte fel őt. Deák Ödön emlékszik Túróczy szavaira, melyek szerint a püspökség egy dologban csalódás volt számára: a gyülekezetekből ritkán kap jó híreket, viszont ha valami kellemetlen történik, a szennyest rögtön a püspök elé teregetik. Mossa ki ő.

Voipio 88.

6.12 Közeledik a Vörös Hadsereg

Megyer-interjú 1990.3.19.

“Mindenki a helyén maradt. Én voltam az egyetlen kivétel. Túróczy gyermekeit, Magdit és Zolit, a Joób gyerekeket és a saját gyerekeinket kellett Ózdra vinnem. Az utolsó napon indultunk, mikor Nyíregyháza még magyar kézen volt. Két okunk volt erre: Az egyik: saját katonáink az udvarunkon lelőttek egy férfit, aki az oroszokat a magyar asszonyok nyomára vezette. A másik, hogy bombatalálat érte a szomszéd házat, a mi ajtóink és ablakaink is tönkre mentek. Joób kölcsönkapott egy magyar kisbuszt, amivel elindultunk Ózdra. A kerülővel megtett út három napig tartott.”

“A jelenlegi marosvásárhelyi lelkész, Molnár János helyettesített addig, míg Ózdon tartózkodtam. Visszatértemkor a püspök Molnárt visszaküldte Erdélybe. Nem hagyott egy gyülekezetet sem pap nélkül. Mindenütt ott volt, mindenről gondoskodott, és jó példával járt elől. Talán tudod, hogy egy időben az oroszok hadifoglyokat helyeztek el a templomban. Később a templomot újra kellett szentelni. A püspök etette a foglyokat, és gondoskodott róluk. Ő maga is ásta a gödröket az elhullott állatoknak, és másokat is felszólított, hogy temessék el az utcán maradt holttesteket. Ő a legalacsonyabb rendű munkákat vállalta mindig. Mindig jelen volt, mikor a templomban elhelyezett foglyoknak ételt és italt vittek.”

Voipio 112.

Rejtő Mária-interjú 1990.4.14.

“Évekkel később a rozsnyói evangélikus kereskedelmibe kerültem tanárnak. Ott tudtam meg, hogy Túróczy püspök szervezte az iskolát, és az ott eltöltött négy év alatt éreztem, hogy imádságai körbevesznek bennünket. Ez volt az iskola vonzerejének titka, annak a vonzerőnek, melyet még ma is csodálnak.

A pedagógusoknak rendezett evangelizációs sorozatok évről évre új termést hoztak életünkbe: ‘Nem minden cséplőmunkás csépel fekete köménymagot...’, minden embert másképp kell megközelíteni. Lelkigondozóként tudta, kivel hogy kell bánni.

Aztán jött a háború. Fél évig nem kaptam semmi hírt a szüleimről. 1945-ben Zoltán bácsi egy ismerőssel elküldte a szüleim levelét, amelyben nagyanyám haláláról értesítenek. Az Úr előre figyelmeztetett: ‘Ne szomorkodjatok, mint a pogányok!’ A véres háborúban így vigasztalt: ‘Szárnyaival fedez be téged.’ Együtt érző lelkigondozó volt.

1945 tavaszán a szlovákok elfoglalták az iskolát, és kiűztek bennünket a Felvidékről. Tizennégy tanár felpakolta egy kézikocsira 50 kilós csomagját, és az út nagy részét gyalog tette meg Rozsnyóról Miskolcra. Innen az iskola igazgatója elküldött, hogy számoljak be a püspöknek. Egy tehervagon lépcsőjén utazva május elsején érkeztem Nyíregyházára. Zoltán bácsi szomorúan fogadta a hírt az iskola elvesztéséről, amiért annyit imádkozott. Azonnal elhelyezett bennünket a nyíregyházi evangélikus gimnáziumban. ‘Még gyűjtök az ő egybegyűjtötteihez - mondja az Úr.’ A Rozsnyóból elűzött tanárok idejöttek, így a kis közösség újraéledt. Imádságainak tárgya Túróczy pere, és szabadságvesztése idején kiszabadulása lett. Akkor a Biblia azt mondta: ‘... mikor Antipas, az én bizonyságtévőm megöletett nálatok...’ Imádkoztunk, és az Úr visszaadta őt, szabadon engedték. Ezt az érte imádkozó kis imakört a püspök ezután tovább vezette, és soha nem hiányzott körünkől.”

Voipio 112-113.

9.6 Az Egyezmény

Kovács Géza-interjú 1990.3.7.

“Mikor Zoltán bácsi hazajött az egyezmény aláírása után, kimentem eléje a délutáni vonathoz. Alig csuktam be magunk mögött az ajtót, megkérdeztem, mi történt. Az válaszolta, hogy aláírtuk az

egyezményt. Zoltán bácsi meglehetősen elégedett volt, hogy sikerült engedményeket kicsikarnia az államtól. Megkérdeztem, megtartja-e ez a rendszer az ígéreteit, tiszteletben tartja-e őket? Akkor felfortyant, ami nem volt jellemző rá. Azt mondta: 'Ma meg kellett tenni!' Azaz, alá kellett írni a szerződést. Mikor Rákosival tárgyalt, azt mondta: 'Tudom, hogy bele kell egyeznünk, de nem adom ingyen. Az egyháznak valamit kapnia kell cserébe. A szolgálat a legfontosabb.' Azt mondják, hogy Rákosi akkor azt mondta a fiatalabb papoknak: 'Hallgassanak arra a bölcs öregre!' Pedig nem is volt öreg.

Arra is emlékszem, hogy később elmondta, éppen azért kellett a püspökségről lemondania, mert nem engedte, hogy a kormány az evangélikus egyházra támadjon. Azonban nem sokat beszélt a tárgyalásokról, én pedig nem kérdeztem. Azt gondoltam, minél kevesebbet tudok, annál könnyebben mondhatom, ha kérdeznek, hogy nem tudom. Különbösen is támadások keresztútjába kerültem. Ez volt Túróczy életének háttere. Csendes és higgadt maradt, csendben imádkozott az egyházért. Soha nem viselkedett indulatosan."

Voipio 192.

Kovács Géza-interjú 1990.10.4.

1990 őszén Kovács visszatért a témára és így adta elő:

"Csak egy alkalomra emlékszem, mikor aláírta az egyezményt.... Észrevettem, hogy Zoltán bácsi ideges volt, nem is ideges, nyugtalan. Megkérdeztem a dolgozósobájában, bízhatunk-e benne, hogy az állam tartja magát a szerződéshez. Akkor a szeme szikrát szórt és ingerülten azt mondta: 'Most volt itt az ideje. Alá kellett írni az egyezményt!' Általában nem beszélt indulatosan, de akkor öklével az asztalra csapott."

"Eddig nem beszélhettem erről a dologról. Neked azonban elmondom, hogy szerintem Zoltán bácsi reálisan becsülte fel a helyzetet. Sok olyan nehézséget és bosszúságot magára vállalt, amit az egyháznak meg kellett volna osztania vele. Harcolt. Minden döntése tárgyaláson alapult. Olyan diplomatikusan tudott tárgyalni, olyan meggyőzően, és olyan bizonyítékok birtokában, hogy az ellenfélnek engednie kellett."

Voipio 192-193.

Koren Emil-interjú 1990.3.4.

"A tárgyalóbizottságot soha nem alakították meg. Ahelyett, hogy a dolgokról tárgyaltunk volna, a (csak 1951-ben alapított) Állami Egyházügyi Hivatal diktált a püspöknek. A hivatal és a püspök közötti diplomáciai küzdelem eredménye határozta meg az egyház életét."

Voipio 193.

10.4 Az egyházban ébredés van

Rejtő Mária-interjú 1990.4.14.

"A következő fájó esemény az iskolák államosítása volt. Bátor felhívásunk az egyházi iskolák megmaradásáért nem vezetett eredményre. Túróczy Zoltán szolgálata annyira megerősített bennünket, hogy a Rákosi korszakban is megvallottuk hitünket, a környező falvakban tanítóként szolgáltunk, akiknek még a templomba járás is főbenjáró bűn volt. Engem azonban elő akartak léptetni az állami szolgálatban, de akkor az Úr - emberektől függetlenül - erős elhívást adott a szolgálatra. 'A félelem ferde utakra visz, de az engedelmisség bátorra tesz.' 'Hogyha pedig rossznak látjátok azt, hogy szolgáljatok az Úrnak: válasszatok magatoknak még ma, akit szolgáljatok...' (Józs 24,15) Senkit sem kérdeztem, tudtam, hogy egyedül nekem kell válaszolnom, de rossznak tartom-e? 1949-ben elvittem a minisztériumba a felmondásomat, melynek utolsó szavai ezek voltak: 'Az Úr Jézus Krisztus szolgálatába lépek.' Túróczy püspök csak később tudta meg a dolgot. Először ő is meghökkent, de az Úr megmutatta neki, ugyanúgy, mint a szüleimnek, hogy ez Tőle van. Bár nem tudtam, mi lesz velem, nagy öröm töltött el. A magányban az Úr szólt hozzám. Pálnak három évig kellett készülnie Arábiában. Én is kész voltam bármit elszenvedni Érte. A három évből azonban csak három hét lett. Püspökünk evangelizációs munkára hívott, előtte azonban három hét alatt le kellett tennem a segédlelkészi vizsgát, hogy bizonyítványt kaphassak. Bölcsessége előre megóvott engem az esetleges támadásoktól.

A vizsga előtt, 1949. október 31-én a győri templom oltárterítőjére hímzett szavak megragadtak a szívemben: 'Krisztus szerette a gyülekezetet.' Túróczy püspök e szavakkal fogadott: 'Olvasta a napi igét? Megadja abban a pillanatban, mit kell mondanotok.' Így hordta a szívén mások ügyeit. Ezzel az igével indultam szolgálatba: 'Az Úr ad vala szólniok az örömhírt vivő asszonyoknak.' Zsolt. 68:12. Összeállította az útiterveket. Csak két lelkész nem fogadott a 80-ból, de az, hogy a püspök ebben sem tévedett, arra vall, hogy ezekben a városokban is rendszeresen szolgálhattam a hívó gyülekezeti tagok meghívására."

Voipio 209-210.

13.12. Amit a vendég lát

1957. november 3-tól 17-ig Magyarországon tartózkodtam. A Kotimaa folyóirat számára írt úti beszámolómból kiderül, hogy Túróczy és Koren vártak az állomáson, mikor az éjszakai vonattal megérkeztem Bécsből. Emlékszem, hogy mikor Koren egy kicsit eltávolodott, a püspök csodálkozva említette, hogy Korenekhez szállásoltak el, mivel az esperes ezt kifejezetten kérte. A Dezséry baráti köréhez való tartozást nyilvánvalóan kínosnak ítélték, bár ez időben Túróczy sokat beszélgetett Korennel egyházpolitikai kérdésekről, amint erről Koren visszaemlékezéseiben beszámol.

Koren tapasztalata az volt, hogy az egyházpolitika mély vízében vagy lenyomják az ember fejét a víz alá, vagy a lábánál fogva húzzák a mélybe. Megtanulta, hogy amikor két vonat robog egymás felé ugyanazon a sínen, az ütközést nem lehet a vonatok közé állva megakadályozni. Az ütközés csak úgy kerülhető el, ha valaki meghúzza a vészféket. A politika feladata a fék megtalálása. Ez a diplomácia. Még meg kell tanulni a dolgokat mintegy kívülről szemlélni, az eseményeket az egyéni érdekektől függetlenül vizsgálni, és helyesen mérni fel a felek erőviszonyait. A siker feltétele, hogy néha tudni kell kitérni, sőt zokszó nélkül lenyelni egyet-mást, nem önös érdekből, hanem az ügy érdekében. Közös esti sétánkon Túróczy többször idézte Reményik Sándor Sólýommadár című versét: "Most kell merned bölcsen óvatosnak lenni!" (?) Így került el az ütközést és találta meg a vészféket. Így őrzött meg valami pótolhatatlant, az igehirdetés szabadságát és lehetőségét.

1957. november 9-én Túróczy társaságában Győrbe utaztam, ahol a szombat esti áhítaton a püspök tolmácsolásában üdvözöltem a gyülekezetet. Vasárnap a közeli bőnyi gyülekezet 50 éves évfordulóján vettünk részt. A nagybirtokosok annak idején evangélikusok voltak. Már csak egy mindenéből kifosztott idős arisztokrata asszony maradt meg közülük, aki az istentisztelet után megmutatta otthonát, egykori cselédje kamráját.

Egy Volkswagen busszal megtett korai budapesti út után még aznap két Nógrád-megyei gyülekezeti alkalmon vettünk részt, a legéindi templom 150 éves évfordulóján, és a vanyarci templom renoválás utáni újraszentelésén. Mivel a sofőr félt az eső áztatta sáros utaktól, estére vissza kellett térnünk Budapestre.

A püspök magával vitt másnap, mikor délután Gyenesdiásra indult. A Kapernaum nevű öregotthonban tartották szerda reggel a Somogy-Zalai egyházmegye espereseinek és felügyelőinek iktatását. A rendezvényt nem lehetett az egyházmegye saját területén megtartani, mivel az határsáv volt. A rendezvényen Ordass püspök is jelen volt.

Csütörtökön reggel korán folytattuk utunkat Győrbe. Emlékszem, hogyan bóbiskolt a püspök a vezető melletti ülésen. Az első szputnyik idejét éltük. Elmeséltem a nemrégiben hallott viccet: "Miért nem látható mostanában a hold, és ha előbújik is, pironkodva rejtőzik a felhők mögé? - Válasz: Szégyelli, hogy orosz bébije született." A vicc tetszett a püspöknek. Többször is elismételte nevetve: Orosz bébije született!

Nem volt tudomásom Ordass azon tárgyalásairól, melyet a következőkben ismertetek (Ordass 1987, 702.). Elég sokat utaztam az országban Túróczy társaságában. Az egyetlen erre vonatkozó sejtésem az volt, mikor Ordass kifejezte kívánságát, hogy legyen jelen a Vajta Vilmostal folytatandó megbeszélésen. Talán a biztonság kedvéért svédül folytatták volna. A Vajtára való várakozás miatt azonban nem halaszthattam hazatérésemet, és munkába állásomat, egyetlen nappal sem. Nem is akartam, hiszen milyen tanáccsal szolgálhattam volna nekik? Túróczy finnországi útja idején, és mikor együtt jártuk vele Magyarországot, egyre inkább meggyőződtem arról, hogy tudta, harmadik püspöksége rövid idejű lesz.

Voipio 302-303.

14.1 Ismét félreállítva

Kovács-interjú 1990.10.4.

Kovács Géza elmondása szerint gyülekezetében Túróczy vezette a bibliakört. A püspök erejének fogytával a kör vezetése Kovácsra hárult. Mivel a rendezvény nem volt nyilvános, nem esett az igehirdetési tilalom alá, csakúgy mint a bakonyi túrák és a diakonissza anyaházban tartott áhítatok.

Voipio 308.

14.6. Az égi látomás

1971 júniusában találkoztam Túróczyval utoljára. A püspök már idős volt és fáradt, de még fent volt. Lehet, hogy csak azért kelt fel, hogy fogadjon bennünket. Mikor a feleségem észrevett a falon egy kis képet, amely korábban nem volt ott, Túróczy elkezdte mesélni a történetét. Mikor kereste a szavakat, felajánlottam, hogy beszéljen magyarul, én majd tolmácsolok Lalinak. Erre Túróczy mosolyogva mondta:” Magyarul sem mindig találom már a szavakat” - és folytatta finnül a történetet.

Voipio 317.

Mikler Erzsébet: Zoli bácsi 1971-ben már alig beszélt néhány szót... (Indigómásolat)

Nem sokkal ezután a püspök ágynak esett, és úgy tűnt, hogy beszédképességét is elveszítette. Kézjelekkel és bólintással fejezte ki kérését és köszönetét az őt ápoló Mikler Erzsébetnek. Ő esténként felolvasott a Bibliából a püspöknek és imádkozott vele. Erre is egy bólintás volt a válasz.

Egy későnyári este Túróczy váratlanul megszólalt és jól hallhatóan imádkozni kezdett:

“Uram, ahol Te vagy, ott fényesség és világosság van, s Te ebbe a fénybe és világosságba viszed el a tiéidet. Kérlek, vígy el engem is ebbe a fényességbe, ahol most Te vagy, a nemcsak engem, hanem mindnyájunkat. Hadd láthassuk a te ragyogásodat, és a fényben hadd dicsérhessünk Téged! Köszönöm, hogy megteszed azért, mert Te kegyelmes vagy. Ámen.”

Ezután Mikler Erzsébet nem hallotta beszélni. Az imádságot gyorsírással jegyezte le Túróczy íróasztalánál.

Voipio 317-318.

14.7 A temetési beszéd

A temetést Kovács Géza végezte a püspök által összeállított liturgia és az általa választott textus alapján. Az Elämän Sana közölte a prédikációt a következő év tavaszán Paavo Viljanen fordításában. Túróczy már két évtizeddel korábban kiválasztotta a textust:

“... akik nem kegyelmezettek voltatok, most pedig kegyelmezettek vagytok.” (1Pét 2,10)

Voipio 318.